

KONRÁD BABRAJ: Slévač. Socha stojí před Střední průmyslovou školou ve Žďáru nad Sázavou.
Foto: Ivo HAVLÍK

ELITA, NEBO PARAZITÉ?

PETR SAK

V prostředí utvářejícím se po nástupu nové vlády cítí ohrožení svých zájmů tři vlivné skupiny: umělci, novináři, především působící v České televizi, a neziskové organizace.

I když početně představují jen zlomek populace, svými možnostmi prezentovat názory a postoje vytvářejí zdání, že jejich názory jsou ve společnosti většinové.

Mezi umělci, zvláště mezi těmi, kteří chodí na demonstrace Milionu chviliek a ztotožňují se s politickým směrem, kterému se říká progresivismus, bychom těžko našli jedince, kteří se nezotožňují s ideologií neoliberalismu, a tedy s tržní společností.

Po listopadu 1989 nadšeně přivítali změny, které jim umožní svobodně tvořit bez státního etatismu. Dokonce úspěšně zlikvidovali „Barrandov“ a vrhli se do svobodné tvorby. Zatímco na počátku devadesátých let jsme mohli analyzovat a hodnotit pouze slova, po 35 letech již můžeme srovnávat výsledky. Dle klasiky: „Po ovoci poznáte je“. A já, když srovnávám tvorbu do roku 1989 a po roce 1989, tak docházím k závěru, že minulá tvorba, zvláště v šedesátých letech, měla výrazně vyšší úroveň. V nedávném rozhovoru v Českém rozhlasu Magdalena Dietlová litovala, že Jaroslav Dietl se nedožil svobody a nemohl svobodně tvořit. V té souvislosti jsem si uvědomil, že žádný z režisérů po roce 1989 nenaotočil film, který by kvalitou překonal jeho nejlepší předlistopadový film. Když vidím, jaké se točí televizní seriály, pochybuji, že i Dietl by natočil něco kvalitnějšího, než byly ty jeho předlistopadové. Magdalena Dietlová svou představu svobody naplnila vydáváním časopisu Xantypa. „Nesvobodné“ seriály jejího manžela jsem sledoval, „svobodný“ časopis Xantypa jsem nečetl.

K úpadku nedošlo jenom na jevišti,

ale také v hledišti. Před lety jsem byl v divadle Jana Hrušínského Na Jezerce a byl jsem šokován chováním publika. Jakmile na jevišti bylo vysloveno sprosté slovo, hlediště reagovalo, jako by bylo dosaženo velkého úspěchu. To, že k úpadku v kultuře se druží i úpadek v katolické církvi, dokládá představení v brněnském divadle, v němž Ježíš znásilňuje muslimku a herečka na jevišti vytahuje z vagíny státní vlajku. Tyto obscennosti obhajuje jako vrchol umění významný představitel katolické církve Tomáš Halík, aniž by to mělo dopad na jeho pozici v katolické církvi.

Jak je možné, že etatistická kultura v totalitním Československu, trpící cenzurou, měla tak výrazně vyšší úroveň než současná svobodná kultura? Vždyť i hlavní představitel pětikoalice a progresivismu Zdeněk Svěrák své nejlepší věci realizoval před Listopadem, a byl hlavním představitel normalizační masové kultury.

Od idejí roku 1989 uplynuly roky a potenciál listopadového převratu se postupně realizoval. A tak se společnost ztotožnila s heslem: „O peníze jde až v první řadě“. Chceme-li pochopit současnou českou kulturu a současné české umělce, musíme je sledovat prizmatem tohoto sloganu. Od roku 1990 se neustále pro-

hlubuje schizofrenie umělců, ale i novinářů. Na jednu stranu jsou stoupeneci ideologie neoliberalismu a tržní společnosti, na druhou stranu stále dravěji vyžadují dotace. K tomu všemu vyžadují ve společnosti transparentnost, pokud se však má transparentnost týkat jejich příjmů, dostávají hysterické záchvaty.

Umělci mají k penězům zvláštní přístup, nezajímá je historie ani kontext těchto peněz. Berou je jako povinnost státu, jako něco, na co mají právo pro svou jedinečnost. Ovšem peníze do státního rozpočtu dodávají občané prostřednictvím daní. Umělci vnímají sami sebe jako přínos pro kulturu. V mnoha případech však jejich aktivity přinášejí spíše dekulivaci, důsledkem je kulturní propad společnosti.

V rodině bývalo obvyklé, že se kupovaly věci, na které rodina měla a na které si našetřila. Tak by se měl chovat i stát. Bohužel se tak nechová a jen na úrocích ze státního dluhu platíme ročně 110 miliard Kč. Veškeré zbytné výdaje by měl stát omezit.

V Praze existuje více než 100 divadel,

pokud jsou schopna financovat se bez dotací, proč ne. Pokud potřebují dotace, žijí na úkor budoucích generací a daňových poplatníků. Křesťané spolufinancovali znásilňování Ježíše a vysouvání vlajky z vagíny na jevišti. Pokladní ze supermarketu, řidič autobusu, každý daňový poplatník dotují umělce. Proč? Proč nedotují umělci pokladní, řidiče atd.!? Proč si herec myslí, že je pro lidi důležitější než řidič, který dopravuje lidi do zaměstnání a na další nezbytné události?

Za 35 let se vytvořila konvence; umělci podporují politiky a politici udělují dotace. Takže dotace jsou udělovány selektivně podle vztahu mezi umělcem a politikem. To samé platí i o novinářích, s tím rozdílem, že média vlastní oligarchie, a tak vzniká trojčlenka: politik, novinář, oligarcha. Proměny peněz, vlivu a moci se dějí v pološeru, a tak navzdory proklamované transparentnosti aktéři těchto transakcí odmítají zviditelnění.

Zajímavou kauzou pro psychologii, sociální psychologii a sociologii je záměr přijmout zákon o transparentnosti financování neziskových organizací a reakce části společnosti. Jedná se o původní americký zákon FARA, který následně přijala řada států. Reakce opozičních politiků, neziskových organizací a aktivistů jsou těžko pochopitelné, nebo přímo nepochopitelné. Svou kritiku staví na tezi, že je ohrožena nezávislost neziskových organizací a demokracie. Nikde jsem neslyšel argumenty pro tuto tezi. Ona ani není možná, je to logický nesmysl. Mají za idioty občany, nebo jsou idioti oni? Přece transparentností příjmů jim nikdo nebere ani tyto peníze, ani je nijak neomezuje v jejich aktivitách. Je evidentní, že jim vadí, že by se vědělo, kdo je financuje. Na svou obranu mohli vymyslet inteligentnější teze a argumenty, takhle ze sebe pouze dělají hlupáky a vyvolávají podezření, co se skrývá za jejich financováním.

V návaznosti na Václava Havla

se ve společnosti šíří názor, že nezbytnou podmínkou demokracie je občanská společnost, kterou tvoří neziskové organizace. I od Havla to bylo pokrytectví, protože když se široká občanská společnost postavila proti radaru v Brdech, místo aby občanskou společnost pochválil, radikálně se proti ní vymezil. Občanská společnost nevzniká z neziskových organizací, jednotkou občanské společnosti je občan, což je jedinec schopný kritické reflexe mediálních sdělení a proklamací politiků. Svým způsobem to říkal již T. G. Masaryk známým výrokem: Demokracii již máme, ještě abychom měli demokraty.

Politické neziskové organizace jsou nebezpečím jak pro občanskou společnost, tak pro demokracii a latentně i pro bezpečnost státu. V civilizaci, kde nejvyšší hodnotou je „Zlaté tele“, lze za

Pokračování na str. 3

Roztržitá a pod napětím
tráví hodiny vzrušené
opřená v svém okně,
celá na kraji svého bytí.

Jako když uléhají chrti
a položí svoje tlapky,
tak instinkt jak v snu ji chytí
a upraví ty krásné věci taky,

ty její ruce, ať správně dáno.
Odtud se zbytek odvíjí.
Paže, ňadra, ramena říkají,
i ona sama: Ano!

(Rainer Maria Rilke: Francouzské básně, nakladatelství Dauphin, Praha 2025, překlad Miloš Kučera)

230 let příběhů Národní galerie

LADISLAVA CHATEAU

Šestadvacátého března letošního roku otevřel pražský Veletržní palác výstavu s názvem *NGP 230*, která představuje historii této slavné instituce i její

osobnosti. Od roku 2018 nese galerie oficiální název *Národní galerie Praha, NGP*. Výstava nabízí přibližně sedmdesát děl, včetně přehlídky historické fotografie. Ve spolupráci NGP a UMPRUM se také ve Veletržním paláci zahájilo i Bienále věnované nastupující tvůrčí generaci. Program doplňuje také menší výstavní projekt připomínající velký úspěch Jiřího Koláře na X. bienále v roce 1969 v Sao Paulu, kde umělec získal jednu z hlavních cen. Českému tvůrčí se tak dostalo prestižního mezinárodního uznání. Připomínám jen, že se tak stalo v době vojenské diktatury v Brazílii a krátce po Srpnu 1968, o to významnější to byla událost, dnes již pozapomenutá.

Stále bez vlastní budovy

Letos v únoru uplynulo 230 let od vzniku soukromého spolku *Společnost vlasteneckých přátel umění, SVUP*, který si v roce 1796 vytkl za cíl opětovně vyzdvižení umění a vkusu, a to založením veřejně přístupné galerie a umělecké školy. Díla, která tehdy spolek získal, dodnes tvoří základ sbírek pražské Národní galerie. Od konce 19. stol. se její fond rozrůstal především díky soukromým iniciativám a státní podpoře. Jen namátkou jmenuji Vincence Kramáře a Josefa Thomayera, oba patřili k velkým mecenášům, sběratelům umění, kteří podstatně přispěli k rozkvětu této instituce.

Historie pražské Národní galerie nebyla jednoduchá, nikdy například neměla své vlastní pevné sídlo, mnohokrát se stěhovala – od Šternberského paláce přes Rudolfinum, Městskou knihovnu, zámek Zbraslav až po Veletržní palác, první funkcionalistickou stavbu z roku 1928.

Plány na vlastní reprezentativní budovu se dosud nerealizovaly, NGP tak sídlí v historických palácích podobně jako i jiné proslulé galerie. Má to samozřejmě své výhody i nevýhody. Snad jen ještě pro úplnost uvádím, že již za první republiky vznikly projekty na stavbu budovy NGP, jeden z nich pocházel z ateliéru Josefa Gočára, ten ji situoval na Kampu, jiný projekt ji zase viděl na Letné. A po druhé světové válce se také plánovalo, jak v roce 1948, tak i o čtyři roky později, nejčastěji se uvažovalo o prostoru na Letenské pláni po odstranění Stalinova pomníku. Nakonec *zvítězil* nápad – ponechat Národní galerii decentralizovaně v různých historických budovách v centru Prahy a jinde, tedy zachovat status quo...

Ministr: Historie není o radosti

Pětadvacátého března proběhla ve Veletržním paláci tisková konference za účasti ministra Oty Klempíře, prozatímní ředitelky Olgy Kotkové (Alicja Knastová byla již z funkce generální ředitelky odvolána) a dalších představitelů českého umění a tisku. Zazněly vzletné projevy, padaly odvážné výroky, pan ministr mimo jiné také prohlásil, že *historie není o radosti*, žel v této souvislosti však nepřipomněl (připomenout měl a mohl), jak neblaze poznámela druhá světová válka právě existenci NGP, jak tragický byl osud známého průmyslníka, filantropa a sběratele umění Jindřicha Waldese, mecenáše Františka Kupky a mnoha dalších umělců. Jeho slavná sbírka promyšleně a systematicky vznikala už v době Velké války ve spolupráci s tehdejšími renomovanými znalci umění, doklady o jejím postupném růstu pocházejí už z let 1917 až 1938.

Na počátku druhé světové války obsahovala mnoho vzácných

27/3 2026 - 3/1 2027
VELETRŽNÍ PALÁC

230 LET PŘÍBĚHU
NÁRODNÍ GALERIE
230 YEARS
OF THE NATIONAL
GALLERY'S STORY

děl, jmenuji například alespoň Vojtěcha Preissiga, Maxe Švabinského, Otakara Lebedy, Otakara Španiela, Josefa Mařatky, Myslbeka a dalších. Chloubou jejího majitele byla zejména *Vlastní podobizna* od Guiseppa Arcimbolda. Pro svůj židovský původ a podporu odboje byl Jindřich Waldes za okupace první mezi zatčenými a uvržen do koncentráků v Buchenwaldu a Dachau, odkud se jej podařilo jeho blízkým vykoupit. Zemřel za nejasných okolností 2. června 1941 v kubánské Havaně, když se plavil za svou rodinou do USA. Už začátkem listopadu 1939 přešla Waldesova sbírka, stejně jako jeho známá továrna Koh-i-noor do správy arizátora, původní dědicové získali zpět rodinný majetek až v roce 1996. Spor o restituci Waldesovy umělecké sbírky se táhl od roku 1946.

Na tiskové konferenci se hovořilo i o nedostatku finančních prostředků na provoz NGP. Ředitelka Kotková zdůraznila, že si *„přeje více výstav, skromnějších, neokázalých a méně luxusních“*. Když nejsou peníze, skromnost je určitě namístě. Pan ministr kultury nás ale ujistil, že peníze zajistí. A tak se dvousté třicáté narozeniny NGP slavit budou, dokonce celoročně!

Zaměření na generaci Z

Kromě jiného také zaznělo, že je třeba *myslet nově, pracovat nově*, a proto NGP ustoupí od klasiky a více se zaměří na *generaci Z*, na tvůrce narozené v letech 1994 až 2004. Díla této nastupující *digitální generace* jsou vystavena v mezaninu Veletržního paláce; pětadvacet výtvarníků napříč ateliéry UMPRUM zahrnuje desing, grafiku, architekturu až po volné umění. Generace Z žije nepochybně ve světě, který je sice nebezpečnější, ale nikdy nebyl snadnější, na všechno jsou aplikace; Rohlík vystří-

dal nákupy, Alzabox nahradil poštu, platební karta zase peněženku, podcasty místo knih, mobily, emaily, esemesky, že „surfování“ nahradilo osobní kontakt, je už dávno známá skutečnost. Vstup do systému je snadný. A na vrcholu žebříčku stanula AI; svět ztratil svou přirozenou podobu, normální mezilidské vazby už nejsou potřeba, cesta k radostem je na kliknutí. A s digitálním *chatbotem* lze zvládnout vše. Bez konfliktu, bez kompromisu. Vnitřní růst a zkušenost praktického života mizí. Instagram je způsobem života.

Exponáty v mezaninu zkoumají hranice mezi objektivitou a subjektivitou, virtuálním a skutečným, mezi soukromým a veřejným. Jisté je, že každý tvůrce potřebuje ke své tvorbě delší čas, se stále vzrůstajícím tempem a stále větším množstvím informací je těžší a těžší věnovat se hlubší umělecké tvorbě; výtvarná dovednost tak často střídá skutečný talent, studené odcizené produkty jsou výsledkem nejručnějších sofistikovaných technik přispívajících k masovému šíření obrazů - generace Z vidí už svět jinak.

Cheče-li tato genera-

ce získat pevnou

pozici na pracovním

trhu, nemůže si

dovolit léta a léta

uměleckého zraní.

Toť trend dnešní

doby, technologie

nezjednodušují jen

běžný život, ale i uměleckou

tvorbu téměř ve všech směrech. Umění odjakživa

poskytovalo duchovní útěchu, obava, že tomu bude jinak, je

oprávněná. Konečně povznášející pocit z uměleckého zážitku je

už stejně čím dál vzácnější.

Ukrajinská vlajka vlaje na nižší žerdi

Na tiskové konferenci měl pan ministr napilno, a tak až po jeho odchodu padl dotaz, jak to bude s ukrajinskou vlajkou na fasádě NGP. Ředitelka Kotková odpověděla, že *v tomto punktu nepřišel z ministerstva kultury výslovný pokyn k jejímu odstranění. Rozhodla tedy, že ukrajinská vlajka bude viset na nižší žerdi, tj. z hierarchicky nižšího místa než vlajka česká*. Paní ředitelka sklídila za své rozhodnutí vlašný potlesk.

Způsob, jakým čeští politici a kulturní obec reagují na válku na Ukrajině, vzbuzuje přece jen údiv. Vyjádřit Ukrajině solidaritu lze i jiným, účinnějším způsobem, především podpořit mírová jednání, usilovat o ukončení tragického válečného konfliktu.

Vyvěšování vlajky na nižší žerdi je jen povrchní přístup. Státní instituce by vůbec neměly na fasádách svých sídel vlajky cizích států vyvěšovat, snad jen vlajky těch uskupení, kterých je Česká republika členem (EU, OSN apod.). Projevovat sympatie vyvěšováním výhradně ukrajinské vlajky není dobrý nápad. Proč by neměla vlát třeba vlajka Súdánu, Ekvádoru, Haiti, Nigérie, Konga a jiných dalších těžce zkoušených zemí, nemluvě vůbec o Palestině? Nezaslouží si snad tyto nešťastné země také naše sympatie? Svět v současné době dosáhl nejvyššího počtu válečných konfliktů od roku 1946, brutální zaslíbené násilí a devastace bují napříč světadly – smrt a zoufalství civilistů je všude stejně, geografická vzdálenost od našich hranic jejich utrpení nezmenšuje.

Popis nočního zápasu

VOJTECH MIHÁLIK

Dnes jsem si koupil psací stůl. Poprvé v životě. Vždyť už to byla hanba: spisovatel - a píše na koleně. Přinesli mi dva balíky; žena povídá: Je třeba to složit, zítra někoho zavolej, kdo se v takových věcech vyzná, bude to pořádná fuška, na to abyste byli dva.

Nechtělo se mi čekat, přece si poradím sám. V noci jsem vybalil desky a prostudoval nářky. Nebyl problém zjistit, kam který kus dřeva patří, které kuličky do kterých dírek. Jak ale udržet kuličky v dírkách, když mám jen dvě ruce a desek je deset? Nakonec se mi vzdaly všechny rozsypané, poranilo prsty - taková deska věru něco váží. Usoudil jsem, že nemohu začínat spodní příčnou latí, neboť nakonec nebude spočívat na zemi. Zkusil jsem obrátit stůl vzhůru nohama (které neměl) a do největší desky zespodu dostat, co tam patří. Pak jsem volně přišrouboval boky, spojil je o něco užší příčnou latí a takto smontovanou kostru jsem s vypětím sil vrátil do správné polohy.

Ukázalo se, že pokud chci mít zásuvky po ruce, nemám kam položit nohy. Proto jsem odtrhnul horní desku a zásuvky obrátil naopak, čímž jsem se smířil s tím, že musím sedávat z druhé strany. Ale to jsem si dal! Vždyť položit desku na původní místo znamenalo trefit se naráz do dvaceti čtyř dírek, které jsem mohl nahmatat leda prstem. Znovu se celá konstruk-

ce rozkývala, odmítala držet pohromadě. Klekl jsem a potil se, chvílemi jsem chtěl všechno vzdát, ale jsem tvrdohlavec první třídy, naštěstí. Trpělivě jsem hledal jediný přesný dotyk výstupků a prohloubenin, se zatátnými zuby jsem naslouchal řeči dřeva, jeho odporu, až po hodině mučení deska souhlasně zavržala a sedla. Vnutil jsem jí šrouby, přitáhnul bočnice, cítil jsem, jak se části stolu spájejí v jednotlivý tvar, jak se všechno vnitřně zpevňuje.

Pomyšl jsem na truhláře, kteří mi umožnili účast na své krásné práci, dali mi vědomí soudržnosti a úcty. A byl jsem velmi šťastný, že jsem si zhotovil pevný, spolehlivý stůl.

Už svítalo, ze stromů vybuchovaly ptačí písně. Sedl jsem si ke svému novému nástroji a napsal tento záznam o noční práci, jíž jsem nikoho nezbudil, vždyť jsem nepotřeboval klavíro. Přesvědčil jsem se totiž, že s úmrtím soustředěním, hněvem, námahou, bezmocností a bolestí, s jakou jsem skládal stůl, se skládá i báseň. A možná přináší stejnou radost.

Ve 14. letošním vydání jsme připomněli 100. výročí narození velkého slovenského básníka Vojtěcha Mihálika. Že byl mistrem nejen řeči vázané, ale také skvělým spisovatelem, dokazuje jeho fejeton *Popis nočního zápasu*.

Pokračování ze str. 1

peníze koupit kohokoliv pro cokoliv. Proto politické neziskové organizace proklamují jiné cíle a zaměření, než ve skutečnosti mají. V této kamufláži jim pomáhají média, za nimiž stojí často stejné peníze jako za neziskovkou. Politické neziskové organizace nesledují národní zájmy a zájmy občanské společnosti, ale zájmy peněz, za které byly koupeny.

Politické neziskové organizace jsou jedním z pilířů barevných revolucí. Těžko se to chápe, ale v dnešní době se najde neomezené množství lidí, kteří se za peníze stávají vlastizrádci a slouží proti zájmům své vlasti. V současnosti jsou to všichni, kteří se dožadují neomezeného zbrojení. Nejedná se o zvýšení bezpečnosti, spíše naopak, o zisky zbrojařů a o nemalé provize pro podporovatele zbrojení.

Naposledy jsme působení vlastizrádců viděli při americkém únosu venezuelského prezidenta a jeho manželky. V současné civilizaci je zoufale málo lidí, pro které jsou dominantní mravní a duchovní hodnoty.

Společnosti vládne „Zlaté tele“ vedoucí k civilizačnímu úpadku. Takto Indové charakterizují kali-jugu, úpadkovou fázi vývoje lidské civilizace.

V pocitu svého ohrožení šéfredaktoři médií

sepsali petici, kterou reagují na kritiku působení jejich médií. Již touto peticí dokládají, kam se svým elitářstvím a pocitem výluč-

nosti dospěli. Domnívají se, že kritizovat kohokoliv za cokoliv je jejich právo, ovšem to právo mají výlučně oni. Oni sami jsou nekritizovatelní. Jejich kritika je ohrožením svobody slova a demokracie.

Teprve pokud je novinář schopen obhájit svůj text pod tlakem kritiky, rodí se kvalitní žurnalistika. Kritizovatelnost médií je první podmínkou svobody slova. Nekritizovatelná novinářina přestává být novinářinou a stává se propagandou.

Na situaci reagovala majitel médií miliardář Ivo Lukačovič tvrzením, že redaktorům svých médií neříká, co mají psát. To je hodně primitivní pohled na fungování médií. Samozřejmě, že takto majitelé média neřídí. Majitel si dosadí šéfredaktora, který je garantem realizace profilu média dle zájmů majitele. Jednotliví redaktoři jsou natolik inteligentní, že odhadnou pozici majitele a píšou, „co mu na očích vidí“. Mají přece hypotéky a funguje jim autocenzura.

Je to podobné jako ve vztahu mileneckého páru. Žena nemusí říkat milenci, co má říkat a jak se má chovat, aby se jí zalíbil. Kvalitní milenec se chová podle představ ženy, aniž by vyřkl jediné slovo. A stejně je to s redaktorem a majitelem média. Proto nejpodstatnější informace z média a o médiu je, kdo je majitelem. Pokud znáte jméno a znáte jeho profil, ani nemusíte médium číst či poslouchat a znáte jeho obsah.

Ilustrací může být osoba šéfredaktora Mladé fronty Petra Šabaty. Jako redaktor Rudého práva dobře věděl v době, kdy byl prezidentem Gustav Husák, co má psát, stejně jako ví, co má psát v době, kdy je prezidentem Petr Pavel. Pro spoustu občanů má takový novinář význam, protože na něm vidí, „odkud fouká vítr a jak mají nastavit plachty“. To je pro ně cennější než objektivní informace o skutečnosti.

Někdy je srovnávána současná svoboda slova a svoboda slova před

listopadem 1989. Je zde podstatný rozdíl: existuje internet a digitální média. Pokud by nebyl internet, situace se svobodou slova by byla stejná, ne-li horší.

Podobná hysterie jako kolem zákona „FARA“ propukla kolem záměru zrušit televizní poplatky.

Ať se podíváme na ČT z jakékoli strany, narazíme na deviaci,

ve srovnání s komerčními televizemi stejné pořady dělá násobný počet lidí s násobnými náklady.

V podstatě je nekontrolovatelná. Je mimo dosah Nejvyššího kontrolního úřadu. A pokud podle zákona o přístupu k informacím je ČT požádána o informaci, sdělované dokumenty jsou natolik začerněné, že relevantní informace neposkytují.

Velkou vymožeností je „outsourcing“. Parta zaměstnanců založí firmu. Těto firmě dá ČT zakázku na dílo, které vytvoří v rámci pracovního úvazku, ale zapláceno za dílo dostane externí firma. To je jedna z forem, jak z České televize udělat výnosné koryto, které se skrývá za obavou z nezávislosti média veřejné služby.

Pořady vysílané Českou televizí nelze, až na výjimky, hodnotit na škále kvalitní – nekvalitní, ale zda se lze na ně vůbec dívat.

Pracovníci České televize, kteří jsou vesměs stoupenci neoliberalismu a tržní společnosti, by se měli dožadovat tržního prostředí pro výsledky své práce. To by znamenalo, že diváci by platili poplatky dobrovolně, podle toho, jak produkce České televize splňuje jejich potřeby. Tím spíše, že se z České televize ozývají hlasy, že diváci platí poplatky rádi.

IVO FENCL

Standa Procházka, stejný případ jako dechovka sama

Uprostřed dubna uplynulo deset let od chvíle, kdy nás opustil Standa Procházka. Legendární zpěvák tanečních a lidových písní se dožil téměř devadesáti sedmi let, narodil se 7. srpna 1919 v severočeském Mostě.

Když mu bylo čtrnáct let, přišel o milovanou maminku. Školní docházku ukončil měsíc potom a daleko později k tomu řekl:

„Když všechno venku kvetlo a vonělo, pomalu umírala na souchotiny. Dodnes vzpomínám, jak bych ji zahrnoval láskou... a všim, abych jí aspoň trochu splatil, co pro mě udělala. Jak se říká, odejde táta, odejde chleba. Odejde-li ale máma, odejde všechno.“

Co se týká otce, za času jinošství Standa neměl pocit, že je jím milován. Dočkal se navíc macechy a je prostě pravda, že tatínek měl čtyři děti už před Standou. Hrál na heligonku, výborně zpíval, tak jako i mladší Standova sestra Josefa, disponující pěkným sopránem.

V patnácti se Procházka odstěhoval (sbalit neměl co) do Kolína a začal se učit číšníkem, což byl tříletý učební obor. Jenom díky tomu vyvolával na tamním nádraží „horké párky“, a jak tvrdí, z okna vlaku se vyklonil movitý chlapík a řekl: „Hergot! Máš hlas, chlapče, minul ses povoláním.“

Standa v Kolíně vydržel čtvrt roku a trápil se, takže se zdýchl do Prahy, kde pokračoval ve studiu až do roku 1938, a to v Karlíně, ale především v restauraci na hlavním Wilsonově nádraží, kde „Frau Ludmil“, jak jí říkali, choďval zpívat do kuchyně song *Šerky až bílé začnou kvést*, což mělo vždy za následek výslužky v podobě šunky a jináčích dobrot. „A když jsme čistili přibory a sklo, kolegově-účedníci na to koukali a já říkal: Naučte se zpívat a můžete to mít.“

Takový Bohumil Hrabal z Procházkových vzpomínek pro *Obsluhoval jsem anglického krále* nečerpá, ale mohl by. Na Wilsoně Standa obsluhoval Štěpánka, Kreuzmanna, Ferbasovou i barytonistu Národního divadla Hilberta Vávru, který ho pak školil. Obsluhoval Jindřicha Plachtu i známého kritika Jindřicha Vodáka, jehož se umělci až extrémně báli a k jehož stolu si to neděli co neděli chodili žehlit.

V jeho šestnácti letech najala si Standu Procházku restaurace U Vaříků ve Stromovce, před čímž se konala tzv. Volná tribuna. Skončil tu druhý, hned za profesionálem z divadla, i angažoval jej oblíbený Boža Wimmer. Číšníkem se Standa přesto vyučil s vyznamenáním a ještě na Hlavním nádraží stačil zažít obsluhování davů při sokolském sletu. Začátkem roku 1939 se však stal profesionálem a mimo jiné pracoval v Lucerna baru. Od roku 1941 v kavárně Vltava a pak u populárního Járy Kohouta. Celostátní popularitu mu zajistil rozhlas a po válce již jen rostla. Jeden čas taky vystupoval s Vlastou Burianem, později se „Smutným mužem“ Jaroslavem Válkem (1932-1982).

Co zpíval?

Největší majstrštyky známe vespolek a často nevnímáme, že je zpíval právě Standa, anebo že je komponoval Karel Vacek (1902-1982). *Nikdy se nevrátí pohádka mládí* (1932), *Hej, panímámo, nač tu dceru máte, takhle se vnoučat už nedočkáte*. A *Skřivánek zpíval*. Oproti tomu známá polka *Andulička* je od Josefa Poncara (1902-1986), jehož chvalitebně napadla v pouhých sedmnácti letech a nelze zaměňovat s Procházkovým hitem, ve kterém se vypráví:

„Tam na stráni - při měsíčku - líbával jsem - Anduličku. Noc už byla, měsíc šel spát, já jí šeptal: Mám tě rád!“ V Československé televizi zněl tentýž song okolo roku 1980 i co „vypalovačka“ Mládkova Bandu, byť jako recese.

Má milá babička Štěpa, jak ji vidím, sedávala u rádia a milovala *Bílé konvalinky*, *Ale ne, ale ne a Stojíš štěstí na rozcestí*; Standa nakonec nahrál přes 350 písniček a poslední zvukový nosič *Nedělej nám starosti, stáří* vydal v devadesáti letech. Textař Ladislav Jacura napsal na melodii Karla Valdaufa už v roce 1957 známý šlágr, kde se vypráví: „Pod jednou střechou jsme mládí prožili, ráno co ráno do školy chodili, když nám bylo dvacet let - tvou lásku jsem si přál, ty ses mi vdávala, ale já na vojnu rukoval.“

O všech těch písničkách se dá najít pár zajímavostí, někdy i víc, ale lépe je nechat znít. Třeba už zmiňovaná *Skřivánku zpívej* (...*píseň jinou, se mnou vzpomínej, na lásku mou*) původně byla bravurní tango a... skončila jako pouhý valčík z toho důvodu, že ji jako tango Karel Vacek jednou nešťastně slyšel na venkovském pohřbu, což jej poněkud zdeptalo.

Co jsou kýče?

Jak se vyjádřil jiný klasik Zdeněk Svěrák, který je překvapivě autorem „procházkovské“ písně *Mám ráda hajnýho*, „každý úspěšný song musí být aspoň malinko kýč“, nu, a některé Procházkovy songy jsou v mnoha směrech kýče *par excellence*; ale otázka je, komu to vadí a komu ne.

Je kýč i *Děvčátko z kolonie*, jež Procházka nazpíval do Dietlova seriálu *Dispečer?* Pochybují. A další šlágry připomenu. Text prvního napsal Jiří Voldán na hudbu Antonína Borovického. „*Až budou trumpety překrásně zpívat tu písničku, jež byla má i tvá, budeme oba dva v srdcích ukrývat to, co nejvíc u srdce bolívá.*“

Až budou trumpety překrásně zpívat tu písničku, kterou tak dobře znáš, do modrých očí tvých chtěl bych se dívat a věděl bych, proč slzy ukrýváš.“

A vypalovačku *Jednou, dvakrát, dám si zahrát* znáte taky, a tak víte, že pokračuje: „*Jaro, abys vědě-*

la, jedna vlašovička nedělá.“ A pak se (ne vždy) zpívá: „*Kalná je voda ve Vltavě, proč já tě, holka, nosím v hlavě? Kdyby ta voda, ach, čistá byla, už by mě faleš netrápila. Ale ta voda, ach, čistá není, čeká nás oba rozloučení.*“

Vackova je i profláknutá skladba *Když k nám přijdou šumaři*, kde Procházka vypráví: „*Kdyby to vaši věděli, kam já chodím v neděli, láska má, už by mě nechťeli.*“

Je fakt, že některé jeho písně splývají mé generaci s prvomájovými průvody. Ne vždy je to spravedlivý odsudek. Například se Zorou Kohoutovou (16. dubna 1931-19. srpna 2019) zpíval Standa na hudbu už zmíněného Karla Valdaufa text Slávy Nádvořníka *Tvé vlasy kvetou, maminko*, na který byla jeho kapela s to navázat odjinud „*mládí nevybouřené tropívá neplechu*“.

Na dovolenou rok co rok jezdil do Luhačovic, kde do sebe obracel pověstnou Vincentku, dobrou na hlasivky, a potkával tu Antonína „Strýčka“ Jedličku (1923-1983), aby si vždycky zahráli tenis. Ten Procházka válel a prakticky pokaždé to Jedličkovi natěl a uhoňil by ho. Ale byl názoru, že si tenisem „kazí hlas“. Při běhání se totiž - pochopitelně - dýchá jinak než na pódiu, kde zpěvák dech nabere, podrží a jaksi podebere, zatímco dýchání na kurtech Standa říkal „styl he-he-he.“

Před vystoupením cucával pastilky a bral lék Homeovox. Bránci a hlas denně odpovědně procvičoval, pozornost věnoval frázování. Neměl rád, když se někdo vytahoval, a celoživotně byl takzvaně plusový člověk.

Jak ho viděl Karel Gott?

„Při mém prvním vystoupení v kavárně Vltava roku 1958 jsme spolu stáli na jevišti,“ vzpomínal Karel Gott, abych citoval Koukalovu knížku *Úsměvy i vrásky Standy Procházky*, vydanou v roce 2010 v Kutné Hoře jako první, ale možná i poslední publikaci nakladatelství Argentum. „To už byl hvězda,“ pokračuje Gott. „Nebylo možné si představit bez Standy rozhlasové vysílání a měl za sebou hodně úspěšných gramofonových desek, dokonce hrál ve filmu; a přece se tím nevytáhal a nenosil nos nahoru, naopak mě jako začátečníka bral pod křídla, radil a pomáhal a upřímně se radoval z mých úspěchů i v případě, kdy se vedle jeho četných fanynek začínaly vynořovat v koncertní kavárně ty moje. Stal se mi vzorem nejen uměleckým a obdivuji, že stále veřejně zpívá, a to s velkým úspěchem, byť má devadesátku za sebou. Imponuje mi jeho umění přinášet pohodu, dobrou náladu a optimismus, který si zachoval, i když překonal těžké okamžiky včetně smrti talentovaného syna Stanislava, který byl rovněž výborný zpěvák.“

Role ve filmu

Co se těch filmů týká, není jich moc. Standa sám uvádí jako první *Kristiána* (1939) a jedním dechem přidal *Lízino štěstí* a *Lízín let do nebe*, ale není tu k nalezení. V *Cestě do hlubin šudákovy duše* (1939) se pouze mihne a najdeme ho zaručeně v *Madla zpívá Evropě* (1940). V *Kavárně na hlavní třídě* (1953) je vidět už výtečně a zpívá písně *Někdo má rád dívky vlázné* a *Ten náš mourek*. Pak se objevil už jen koncem sedmdesátých let v absurdní komedii *Hodinářova svatební cesta korálovým mořem*, kde měl titulní roli Luděk Sobota, a začátkem stejné dekády bodoval v několika filmech televizních.

Standa Procházka pro mě je bohužel stejný případ jako dechovka sama. Tou jsem v mládí pohrdal a nechal ji proudit druhým uchem ven. Hodna byla leda mládkovského parodování. Jenže člověk stárne, znovu se náhodou do „kýčů“ zaposlouchá jako Zemí dosud nepolíbený Marfan a pochopí Procházkovy fanoušky a svou babičku.

Ilustrační foto: IVO HAVLÍK

UMĚL JSI TO, FOTOREPORTÉRE!

IVO HAVLÍK

Vladislavu Galgonkovi a mně bylo mezi patnácti a šestnácti lety, když jsme na Střední zemědělské technické škole v Českém Těšíně okupovali černou fotokomoru a v její tmě poslepu a po hmatu soukali svitky filmů do drážek bakelitové vývojnice.

Když vyvolaný film uschl (dalo se tomu s jistou opatrností, aby se neseškvalil, pomoci fénem na ženské vlasy) vkládali jsme ho do masky zvětšovacího přístroje značky Meopta a pod červenou žárovkou exponovali na fotografický papír. Vládá v souladu se svým naturelem nepoužíval jinou než tvrdou gradaci C. Několik vteřin osvětlený papír, ať už matný nebo lesklý, jsme máčeli v zásadité vývojce, pinzetou převraceli, po oplachnutí ve vodě s octem přehodili do misky s kyselým ustalovačem, po čase ještě koupali v proudící vodě a nakonec sušili na rozpáleném plechu nebo odmaštěném skle, v obou případech bylo nutné gumovým válečkem z pod papíru vytlačit každou kapičku vody.

Samozřejmě mluvím o éře analogové černobílé fotografie, jejíž esencí je právě onen vzrušující pocit očekávání.

Kapesné od rodičů jsme utráceli za filmy, vývojky, ustalovače a papír. Nebyl levný a my pohrdali formátem A5, tím více nemluví o formátu pohlednic.

A samozřejmě mluvím o době, kdy nebylo víc fotoaparátů než lidí, jak je tomu dnes v čase digitálních přístrojů a mobilních telefonů.

Mým prvním fotoaparátem byl český bakeliták Pionýr na svitkový film, potom sovětské kamery - středofilmový Ljubitel a kinofilmový Kiev. Vladislav zprvu vlastnil Altissa Box, který měl pouze dvě clony f/8 a f/16, a také jenom dvě rychlosti expozice. Za první našetřené peníze si koupil jednu z posledních dvouokých zrcadlovek Flexaret, které Meopta Přerov vyráběla mezi lety 1939 až 1970.

A samozřejmě mluvím o době, kdy jsme expozici museli odhadnout, vždyť jsme dlouho neměli na expozimetr.

Naším prvním učitelem fotografie byl o devět let starší fyzický geograf a horolezec Tomáš Míček. Že fotografovat uměl, po své emigraci prokázal odvážným snímáním vulkánů, vybuchujících sopek, přírodních živlů, strmých skal, domorodců na Liparských a Havajských ostrovech i primitivní etnické skupiny Dogonů v Mali. Tomáš nás nabádal, ať fotíme, protože svět se neustále mění, ale fotografie zůstávají.

Když jsme maturovali, platilo, že musíme nastoupit do zemědělství. Než jsem se jako elév uchytil v redakci ostravského deníku Nová svoboda, odkroutil jsem si tříletou podmínku role zootechnika Státního statku Bohumín se starostí o šedesát dojníc, tisíc prasat ve výkrmu, dvě stovky žirného skotu a selat kolik se jich narodilo. Vladislav šel jinou cestou, v ostravské chemičce pracoval v nepřetržitém provozu produkce dusičnanu vápenatého, hnojivu se také říkalo norský ledek. Při těžkém zaměstnání (jen o přestávkách mohl z obličejů sundat masku) večerně vystudoval konzervatoř, obor fotografie. V roce 1971 získal práci profesionálního fírajícího fotografa Dolu Vítězný únor v Ostravě. Mimochodem jeho otec byl havířem a v téměř kilometrové hlubině přežil zával stěny a stropu, trvalo tři dny a noci, než ho báhňští záchranáři dostali polomrtvého ze tmy na povrch.

O dva roky později Vladislav začal pracovat v ostravské redakci Československé tiskové kanceláře, od roku 1975 až do odchodu do penze v roce 2011 působil v obrazové redakci ČTK v Olomouci.

Při zaměstnání v ČTK vystudoval FAMU, absolvoval fotoreportážní o zvonářské dílně rodiny Dytrychových z Brodka u Přerova. Oponentura pravila, že se úspěšně pokusil o mnohovrstevnatou prezentaci tématu, dalece přesahující formát obrazové ilustrace technologického procesu.

Univerzita Palackého v Olomouci, Muzeum umění Olomouc a Česká tisková kancelář před třemi lety vydaly obrazovou knihu Vladislav Galgonek. Štěpánka Bielezová v ní píše: „Žurnalistická fotografie byla a stále ještě je přece jen trochu jiným žánrem. V agentuře měl Galgonek mnoho možností vytvářet dlouhodobé reportáže nebo soustředěné série záběrů; nejčastěji musel, dlouhodobě i pod dozorem cenzora, zajišťovat tzv. aktuality, rychle zachycené běžné denní, nebo naopak mimořádné události. Věděl, že takový snímek není lehké pořídít - musel to být koncentrát nejen obrazový, ale i informační a emociální. Mezi jeho kolegy jsou známy historky o mimořádných nasazeních při hledání ideálního fotografického záběru. Aby zachytil co největší počet kombajnů, vyšplhal na stožár vysokého napětí, kde mu hrozil smrtelný úraz elektrických proudem. Nebo při golfovém turnaji, kde chtěl pořídít z pohledu záběr na tehdejšího šéfa ČEZu, jak se rozmachuje holí k úderu, dostal ránu holí přímo do břicha. Při zpracovávání sena neváhal vylézt na fukar, který byl právě v chodu, a přitom mu spadl dovnitř drahý objektiv. Není divu, že se mu podařilo fotografické aktuality obohatit o vlastní pohled, i dokonce zaznamenat na pozadí dobový obraz společnosti a její klima“.

Díky mimořádnému nasazení tisková agentura olomouckého fotografa posílala také na diplomatické mise do zahraničí. V roce 1994 ve Vatikánu fotografoval jmenování Miloslava Vlka kardinálem. V roce 1998 doprovázel jako fotoreportér Václava Klause při přijetí u japonského císaře Akihity. Byl také jediným fotografem, který směl být přítomen audienci Václava Havla u papeže Jana Pavla II. ve Vatikánu. Exotické destinace však byly v Galgonkově pracovním rozvrhu výjimkou. Jeho každodenní práci bylo najít skrytý příběh v těch nejobyčejnějších situacích a těch nejméně atraktivních prostředích.

V jednom z předloňských vydání náš LUK ocitoval hodnocení slovenského spisovatele Dušana Mikolaje 34. ročníku Měsíce fotografie v Bratislavě. Autor recenze nejvýše vyzdvihl Galgonkův seriál

Se smutkem v srdci oznamujeme všem přátelům,
kamarádům a známým, že nás navždy opustil

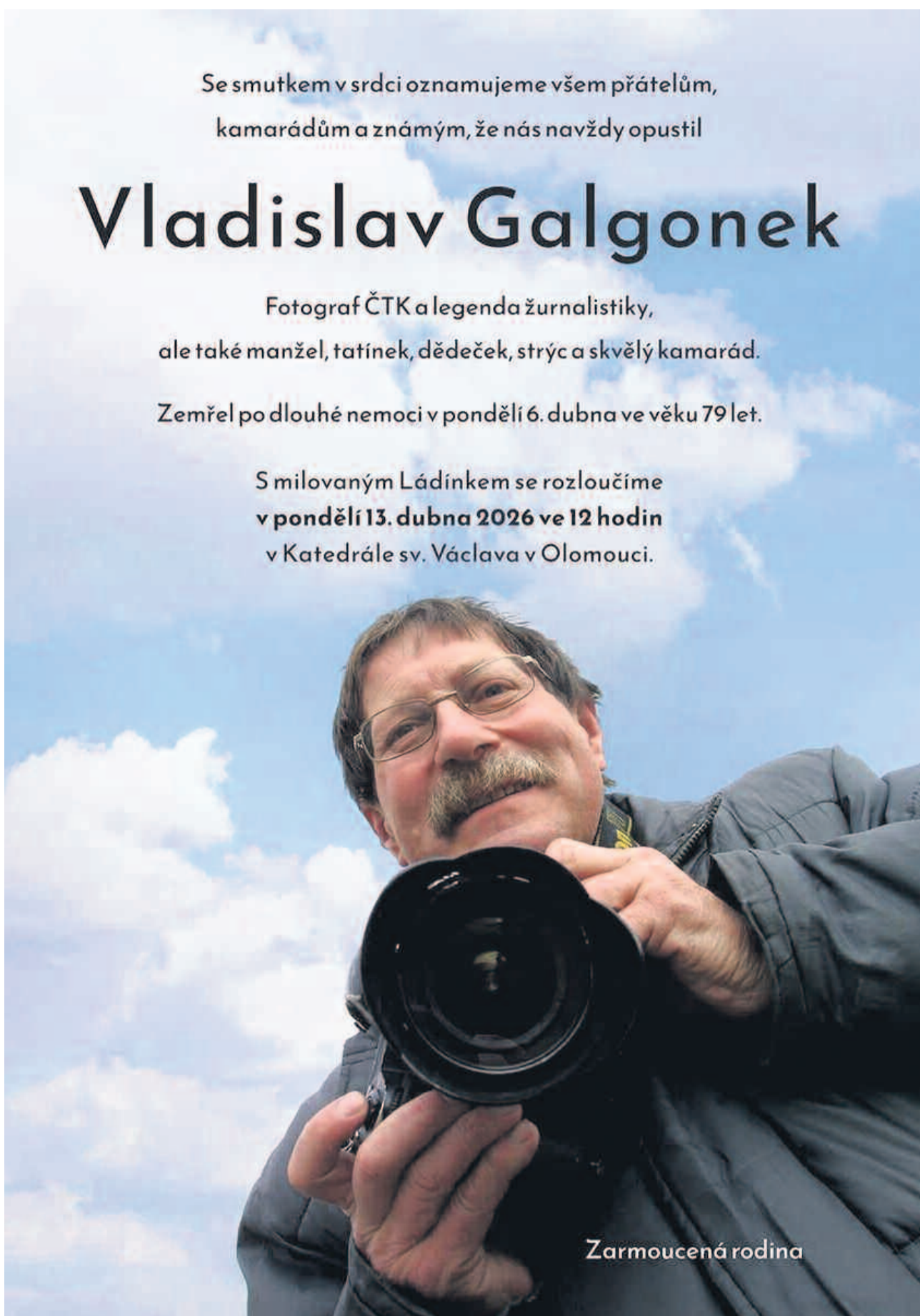
Vladislav Galgonek

Fotograf ČTK a legenda žurnalistiky,

ale také manžel, tatínek, dědeček, strýc a skvělý kamarád.

Zemřel po dlouhé nemoci v pondělí 6. dubna ve věku 79 let.

S milovaným Ládínkem se rozloučíme
v pondělí 13. dubna 2026 ve 12 hodin
v Katedrále sv. Václava v Olomouci.

Zarmoucená rodina

Mistři volantu: „Tato práce reprezentuje to, co v současné ‚moderní‘ éře se už řadí mezi ‚nižší téma‘. Vypovídá o šoférech traktorů, kombajnů a jiných zemědělských strojů, o mužích a ženách pracujících sezónně na polích. Jeho (Galgonkovy) příběhy jsou poklonou časů, kdy i tvořiví reportéři se angažovali způsobem vyjadřujícím upřímný zájem o lidi, které současnost řadí mezi okrajovou občanskou kategorii“.

O Velikonočních roku 1968 vláda fotografoval můj snátek, bral jsem si naši společnou spolužačku Halinu. Dostali jsme od něho novomanželský dar - adjustovanou fotografii z Mionší, z beskydského pralesa, který před ním fotografoval Josef Sudek.

O letošním velikonočním pondělku vláda zemřel. Neobyčklé parte říká pravdu - odešla legenda české žurnalistiky.

VYTÁHNOUT ZE VNITŘ

S kromná básnická sbírka VRSTVA (Volvex Globator, 2025, 66 str.) je prvotinou Terezy Horváthové. Zajisté nemá charakter poémy v obvyklém smyslu toho slova, třebaže se taková představa samovolně vnucuje, navzdory grafickému uspořádání. Souvislosti jsou evidentní, vršení virtuální atmosféry na úrodném podloží nelze pominout, nenásilně se proporcovává do hloubky.

Kaleidoskop postřehů, podložených upřímným vyznáním (*ohmatávat paměť*), permanentním poznáním (*přípomíná to poslech hudby nebo koukání na abstrakci*), sklonem k originalitě (*rybí tlamu většinou z vlasů dělám*), to vše zastihuje usilovné zdůrazňování protilehlých pocitů a pochopitelný mladistvý vztah ke zjitřujícím reminiscencím. Její *atmosféra samoty* naznačuje schopnost přecházet potoky suchou nohou.

Dráždivou schopnost abstraktního vidění zatím ojedinele poněkud tříští tuhá příkrvň slov. Není to poezie, která uchvacuje a okouzluje při prvním čtení, je to ovšem stavba s pevnými základy, ještě bez výškových parametrů nahlížející do různých zákoutí. Nejen za oponu, ale i za její stěny.

Bez zjednodušujících metafor odkrývá snášenlivost i přímočarý vzdor, nic nevnučuje, ale oslovuje, postupně vstupuje do pootevřených dveří čtenářovy pozornosti. Nevytváří medové plásky, jemný dým účelného zanícení však proniká od úvodní básně k poslední. Jakýsi obranný mechanismus důsledně reguluje myšlenkový proud a preventivně brání laciným úletům.

Pro poezii je poměrně častým úkazem, že básníci dozrávají, postupně korigují vlastní poetiku, získávají

renomé, a přece ztrácejí, nesvedou překročit vlastní práh, svou prvotinu. Poezie Terezy Horváthové není plným kadeřením, není ani váhavým zpěvem okázalých nejistot a vazkých přívlastků, jednotlivé básně neohraničují současná životní spektra, každým veršem se pokouší vytáhnout zevnitř třeba jen *prázdnou obruč* sebestředné reflexe.

Lze předpokládat, že je básnířkou příštích očekávání. Verše plné individuálního zanícení alternují se zobecnujícími postřehy, její *prach z polic* je všudypřítomný, pomíjející jakékoli záměrné extrémy vytvářejí její jitřní sněhy pevný příkrov, pouze pozvolna roztávající do zeleně *břečtanových přitulení*. Ve vymezeném prostoru průkazně *visí otisky prstů*. Taková je básnířčina zřejmá orientace v zrcadlovém tratolišti současné české poezie.

FRANTIŠEK UHER

PŘEČETLI JSME PŘES RAMENO

„Láká mne neobyčejný způsob života,“ zapsal si vídeňský student Otto Skorzeny v době, kdy jeho tvář zdobila první jízva z buršáckého souboje. Jeho přání se naplnilo. Elitního příslušníka SS, Hitlerova osobního oblíbence a specialistu na nejtajnější operace (jen namátkou: osvobození Mussoliniho, únos Hortyho syna, pokusy o zabití Josipa Broze-Tita či nasazení německých jednotek v amerických uniformách při ardenské ofenzivě) nazval velitel spojeneckých armád generál Dwight D. Eisenhower „nejnebezpečnějším mužem Evropy“. Autor svou předchozí knihu Já, Otto Skorzeny...! obohatil o dramatické zpracování poválečného období, kdy Otto Skorzeny v různých koutech světa splétal temnou pavučinu neonacistických a protidemokratických intrik. Skorzeny se během svého života mnohokrát stal záhadami opředenou legendou. Pohled pod její povrch je strhujícím příběhem člověka, který svou nespornou odvahu a inteligenci za všech okolností, tedy za války i po ní, nabídl do služeb zla.

(ANOTACE 3. vydání knihy **Romana Cílka SKORZENY - ŽIVOT NA HRANĚ**, kterou letos vydalo nakladatelství EPOCHA)